

ПРИНЦИПИ БЮДЖЕТНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

PRINCIPLES OF THE BUDGET SYSTEM OF UKRAINE

Чернецький С.С., доктор філософії з публічного управління та адміністрування

ORCID ID: 0000-0002-7368-4509

Стаття присвячена дослідженню принципів бюджетної системи України. Особливої актуальності дана тема набуває в умовах вдосконалення бюджетного законодавства, пов'язаного з розробкою нової редакції Бюджетного кодексу України. Вважаємо, що в проєкті нової редакції БК України повинні бути закріплені принципи, які лежать в основі як матеріальних бюджетних правовідносин, так і процесуальних бюджетних відносин, які сприятимуть єдиній методології здійснення бюджетного процесу в Україні.

Зроблено висновок, що необхідність визначення принципів бюджетної системи пов'язана із встановленням її основних елементів, на яких будується фундамент майбутніх рушійних процесів. Бюджетний кодекс України визначив ці принципи: єдність, збалансованість, самостійність, повнота, обґрунтованість, ефективність та результативність, субсидіарність, цільове використання бюджетних коштів, справедливість і неупередженість, публічність та прозорість. Ці принципи мають цілеспрямоване призначення й мають відповідати тим реаліям бюджетної діяльності, які постали на сьогодні перед державою. До того ж кожен із принципів бюджетної системи за своєю структурою є неоднорідним, складається із сукупності різноманітних, але тісно взаємопов'язаних і взаємообумовлених юридичних імперативів.

Встановлено, що перелік принципів бюджетної системи не можна вважати вичерпним, тому що теоретичні аспекти цієї проблеми продовжують розвиватися, доповнюючи список новими пунктами, а щоб передбачити появу практичних конфліктів законодавства і запобігти цьому, необхідно постійно слідкувати за розвитком бюджетних систем іноземних держав. Сукупність перерахованих в статті принципів є проєкцією найбільш значущих аспектів акумуляції, використання й розподілу державних та місцевих бюджетів, надає бюджетній діяльності держави і органів місцевого самоврядування цілеспрямованості, наповнює її конкретно-визначеним змістом, оскільки окремий принцип є лише відносним предметом наукового пізнання.

Ключові слова: принципи, бюджетна система, бюджетний процес, бюджетне право, фінансове право, бюджетні відносини.

The article is devoted to the study of the principles of the budget system of Ukraine. This topic is of particular relevance in the context of improvement of budget legislation related to the development of a new version of the Budget Code of Ukraine. The author believes that the draft new version of the Budget Code of Ukraine should enshrine the principles underlying both substantive budgetary legal relations and procedural budgetary relations which will contribute to a unified methodology for the budget process in Ukraine.

It is concluded that the need to define the principles of the budget system is associated with the establishment of its basic elements on which the foundation of future driving processes is built. The Budget Code of Ukraine defines these principles: unity, balance, autonomy, completeness, validity, efficiency and effectiveness, subsidiarity, targeted use of budget funds, fairness and impartiality, publicity and transparency. These principles have a specific purpose and should correspond to the realities of budgetary activity that the state is facing today. In addition, each of the principles of the budget system is heterogeneous in structure and consists of a set of diverse but closely interrelated and interdependent legal imperatives.

It is established that the list of budget system principles cannot be considered exhaustive, since the theoretical aspects of this issue continue to evolve, supplementing the list with new items, and in order to anticipate and prevent practical conflicts of legislation, it is necessary to constantly monitor the development of budget systems of foreign countries. The set of principles listed in this article is a projection of the most significant aspects of accumulation, use and distribution of state and local budgets, and it gives purposefulness to the budgetary activities of the state and local self-government bodies, and fills them with a specific content, since a separate principle is only a relative subject of scientific knowledge.

Key words: principles, budget system, budget process, budget law, financial law, budget relations.

Постановка проблеми. Бюджетна система України – сукупність окремих її ланок, юридично пов'язаних між собою, яка базується на загальноприйнятих принципах, що відповідають міжнародним стандартам [13, с. 5]. Принципи є найважливішою гарантією реалізації цілей і завдань, які стоять перед бюджетною системою у ході управлінської діяльності уповноважених органів.

Дотримання певних принципів бюджетної системи країни пов'язано з практичною фазою повного управлінського (бюджетного) циклу, у межах якого досягаються окреслені цілі бюджетної політики та здійснюється регулюючий вплив на ключових суспільно-необхідних напрямках розвитку [8, с. 75]. З огляду на це важливим є науковий аналіз принципів бюджетної системи України, встановлення їх повного переліку у контексті поступового розвитку бюджетної системи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремі проблемні питання правового регулювання бюджетних відносин та принципів їх реалізації досліджували вчені правознавці та економісти, такі як: Ю. В. Арбатська, Л. К. Воронова, О. С. Дроздовська, Ю. О. Крохін, Л. О. Нікітіна, С. О. Ніщимна, В. Д. Тарангул та ін. Проте, незважаючи на наявність змістовних наукових здобутків з цієї тематики, багато її аспектів залишаються нез'ясованими.

Метою статті є аналіз принципів побудови бюджетної системи України, визначених Бюджетним кодексом України, та обґрунтування повного переліку тих принципів, на

яких повинна базуватися ефективна бюджетна система країни.

Виклад основного матеріалу. В юридичній науці під принципами зазвичай розуміються принципи права, як основоположні, вихідні (ключові, корінні, керівні, провідні) ідеї, вимоги (правила, положення, засади), що виражають найбільш суттєві особливості й цілеспрямованість, об'єктивні закономірності, які визначають сутність усієї системи, галузі або інституту права.

Принципи бюджетного устрою (порядку ефективної побудови бюджетної системи) формулюються, як правило, в результаті ретельного вивчення сукупності правових норм, що регулюють відповідну сферу суспільних відносин. Можна стверджувати, що принципами функціонування бюджетної системи виступають лише соціально-економічні принципи та ідеї, сприйняті фінансовим правом.

В сучасній юридичній науці під принципами прийнято розуміти закріплені в чинному законодавстві основоположні керівні начала та ідеї, які виражають сутність норм будь-якої галузі права та головні напрями державної політики в галузі правового регулювання відповідних суспільних відносин. При цьому принципи права – це загальнообов'язкові вихідні нормативно-правові положення, що відрізняються вищою імперативністю, визначають зміст такого правового регулювання та в багатьох випадках виступають вищим критерієм правомірності поведінки учасників регульованих правовідносин. Остання обставина незайвий раз підкреслює

значення принципів бюджетної системи для бюджетного (і загалом для фінансового) права.

Отже, принципи функціонування бюджетної системи України – це основні й керівні ідеї, провідні положення, що визначають функціонування цієї системи та бюджетних правовідносин загалом. Природно, що ці загальні засади знаходять своє вираження безпосередньо в нормах бюджетного права. До основних (базових) принципів бюджетної системи відносять наступні принципи: принцип єдності бюджетної системи України; принцип збалансованості; принцип самостійності; принцип повноти; принцип обґрунтованості; принцип ефективності та результативності; принцип субсидіарності; принцип цільового використання бюджетних коштів; принцип справедливості і неупередженості; принцип публічності та прозорості (ст. 7 БК України). Звернемося до дослідження змісту зазначених принципів функціонування бюджетної системи України.

Принцип єдності бюджетної системи України означає єдність правової бази, грошової системи, форм бюджетної документації, принципів бюджетного процесу в Україні, санкцій за порушення бюджетного законодавства України, а також єдиний порядок фінансування видатків бюджетів усіх рівнів бюджетної системи України, ведення бухгалтерського обліку коштів державного бюджету та місцевих бюджетів. При цьому, слід наголосити, що принцип єдності бюджетної системи не існує без принципу самостійності бюджетів, які в сукупності є динамічною системою. Це викликано тим, що повна реалізація принципу єдності можлива лише шляхом обмеження самостійності нижчестоящих бюджетів, і навпаки. До того ж необхідною умовою єдності бюджетної системи є наявність єдиної бюджетної класифікації та єдиної системи бюджетного процесу.

Україна використовує єдину бюджетну політику і, як наслідок, повинна мати єдину бюджетну систему. Бюджети кожної ланки залежать від політичної ситуації в державі й самі впливають на неї. Від пріоритетів, які проголосила правляча партія, залежить напрям економічного і соціального розвитку держави на кілька років. Політичний вплив партій особливо яскраво проявляється на стадії розгляду й прийняття бюджету на наступний рік, коли з метою досягнення своїх цілей часто блокується прийняття нормативних актів, необхідних для розвитку економіки країни й для населення України.

Принцип збалансованості бюджету полягає в тому, що обсяг передбачених бюджетом видатків повинен відповідати сумарному обсягу доходів бюджету і надходжень із джерел фінансування його дефіциту. Ба більше, необхідно відзначити, що при складанні, затвердженні та виконанні бюджету уповноважені органи мають виходити з необхідності мінімізації розміру дефіциту бюджету.

Історичний досвід різних країн показує, що величина бюджетного дефіциту не повинна перевищувати гранично допустимий розмір, що становить 5 % валового національного продукту. У свою чергу дефіцит, що перевищує гранично допустимі розміри, вимагає якнайшвидшого вжиття таких заходів, які могли б привести до його якнайшвидшого скорочення.

Принцип самостійності бюджетів означає:

- право законодавчих (представницьких) та виконавчих органів державної влади і органів місцевого самоврядування на відповідному рівні бюджетної системи України самостійно здійснювати бюджетний процес;

- наявність власних джерел доходів бюджетів кожного рівня бюджетної системи України, що визначаються відповідно до законодавства України;

- законодавче закріплення регулюючих доходів бюджетів, повноважень з формування доходів відповідних бюджетів відповідно до БК України та податкового законодавства України;

- право органів державної влади та органів місцевого самоврядування самостійно, відповідно до БК України, визначати напрями витрачання коштів відповідних бюджетів;

- право органів державної влади та органів місцевого самоврядування самостійно, відповідно до БК України, визначати джерела фінансування дефіцитів відповідних бюджетів;

- неприпустимість вилучення доходів, додатково отриманих у ході виконання законів (рішень) про бюджет, сум перевищення доходів над витратами бюджетів та сум економії за витратами бюджетів;

- неприпустимість компенсації за рахунок бюджетів інших рівнів бюджетної системи України втрат доходів і додаткових витрат, що виникли в ході виконання законів (рішень) про бюджет, за винятком випадків, пов'язаних зі зміною законодавства.

При цьому як зазначається в профільній літературі, самостійність бюджету як частини бюджетної системи полягає в тому, що затвердження бюджету здійснюється відповідним представницьким органом країни, місцевого самоврядування, а його виконання – відповідними органами виконавчої влади (місцевого самоврядування) самостійно. Витрати відповідного бюджету балансуються з планованих надходжень від власних дохідних джерел, визначених чинним законодавством.

Принцип повноти означає, що всі доходи та видатки бюджетів, бюджетів державних позабюджетних фондів та інші обов'язкові надходження, визначені податковим і бюджетним законодавством України підлягають відображенню в бюджетах, бюджетах державних позабюджетних фондів у обов'язковому порядку та в повному обсязі. При цьому в літературі зазначається, що історично даний принцип був спрямований на боротьбу з різного роду «чорними касами». Закріплена на законодавчому рівні вимога щодо відображення в бюджеті всіх доходів та витрат сприяє встановленню ефективного контролю за державними фінансами. Усі державні та місцеві витрати підлягають фінансуванню за рахунок бюджетних коштів, коштів державних позабюджетних фондів, акумульованих у бюджетній системі України.

До того ж даний принцип пов'язаний із поняттям бюджету-брутто – методу побудови бюджету, при якому до нього включаються повні суми доходів та експлуатаційні витрати державних підприємств (пошта, залізниці і т.д.) і майна (ліси, земельні угіддя, надра і т.п.), всі оборотні, транзитні статті, що проходять у рівних сумах по доходах та видатках (наприклад, внески до державних позабюджетних фондів, а також витрати, які здійснюються за рахунок цих фондів). Відмова від принципу повноти бюджету призводить до появи бюджетів-нетто. Під бюджетом-нетто розуміється метод побудови бюджету, при якому його взаємовідносини з державним господарством будуються по сальдо (позитивному чи негативному: в бюджеті відображаються лише підсумкові фінансові результати діяльності підприємств, що перебувають на самостійному бюджеті).

Принцип обґрунтованості означає, що бюджет формується на реалістичних макропоказниках економічного і соціального розвитку України та розрахунках надходжень бюджету і витрат бюджету, що здійснюються відповідно до затверджених методик та правил.

Зазначений принцип також означає надійність показників прогнозу соціально-економічного розвитку відповідної території та реалістичність розрахунку доходів і видатків бюджету. Бюджет – це документ, який за часом спрямований у майбутнє. Він містить прогностичні оцінки витрат, які повинні бути здійснені в майбутньому фінансовому році, а також оцінку доходів, які держава планує зібрати за той же період. Тому обґрунтованість бюджету означає надійність показників прогнозу соціально-економічного розвитку відповідної території та реалістичність

розрахунку доходів і витрат. Недотримання цього принципу неминуче призводить до серйозних розладів у сфері публічних фінансів та грошового обігу.

Принцип ефективності та результативності означає, що при складанні та виконанні бюджетів усі учасники бюджетного процесу мають прагнути досягнення цілей, запланованих на основі національної системи цінностей і завдань інноваційного розвитку економіки, шляхом забезпечення якісного надання публічних послуг при залученні мінімального обсягу бюджетних коштів та досягнення максимального результату при використанні визначеного бюджетом обсягу коштів [2].

Принцип субсидіарності означає, що розподіл видів витрат між державним бюджетом та місцевими бюджетами, а також між місцевими бюджетами ґрунтується на необхідності максимально можливого наближення надання публічних послуг до їх безпосереднього споживача [2]. Необхідно підходити до закріплення доходів і розподілу витрат не методом сліпого відрахування частки, а індивідуальним формульним методом. Лише в такому випадку будуть задоволені інтереси й потреби всіх громад і верств населення. Водночас практична реалізація цього принципу полягає в тому, що головні соціальні витрати здійснюються з місцевих бюджетів відповідного рівня.

Принцип цільового використання бюджетних коштів означає, що бюджетні кошти виділяються в розпорядження конкретних одержувачів бюджетних коштів з позначенням спрямування їх на фінансування конкретних цілей. Будь-які дії, що призводять до порушення адресності передбачених бюджетом коштів або до спрямування їх на цілі, не визначені в бюджеті при виділенні конкретних сум коштів, є порушенням бюджетного законодавства України.

В цілому необхідно відзначити, що в літературі неодноразово наголошувалося на важливості досліджуваного принципу для ефективного функціонування бюджетної системи. Адаже даний принцип покликаний гарантувати спрямування бюджетних коштів на покриття саме тих витрат, які були визнані суспільно значущими при затвердженні відповідних бюджетів. Дотримання цього принципу дозволяє уникнути спотворення волі законодавця (компетентного органу, який затверджує бюджет), коли бюджетні кошти, призначені законодавцем на одні цілі, на практиці йдуть на покриття абсолютно інших державних витрат. Контроль за дотриманням принципу *цільового використання бюджетних коштів* – один із важливих напрямків державного та місцевого фінансового контролю.

Принцип справедливості і неупередженості означає, що бюджетна система України будуватиметься на засадах справедливого і неупередженого розподілу суспільного багатства між громадянами і територіальними громадами. Національне надбання створюється всім населенням України, тому справедливий розподіл суспільного багатства вважається головною метою бюджетної діяльності. Бюджетна система – це інструмент розподілу цього багатства, й для цієї мети в бюджетному законодавстві передбачені субвенції, дотації вирівнювання, інші міжбюджетні трансферти, що надаються для вирівнювання доходної спроможності бюджету або на певну мету.

Принцип публічності та прозорості означає необхідність інформування громадськості з питань бюджетної політики, складання, розгляду, затвердження, виконання державного бюджету та місцевих бюджетів, а також контролю за виконанням державного бюджету та місцевих бюджетів [2]. У дореволюційній літературі Ф.С. Нітті і С.Ю. Вітте називали принцип «публічності» принципом «гласності», відзначаючи, що бюджет повинен бути публічним, тобто складеним таким чином, щоб кожен член суспільства міг розуміти його мову та його цифри. Це обумовлено, перш за все, необхідністю дотримання демократичних процедур у сфері розподілу й використання громадських фінансів.

Загалом принцип публічності та прозорості включає в себе:

- обов'язкове опублікування у відкритій пресі затверджених бюджетів та звітів про їх виконання, повноту подання інформації про хід виконання бюджетів, а також доступність інших відомостей відповідно до рішення законодавчих (представницьких) органів державної влади, органів місцевого самоврядування;

- обов'язкову відкритість для суспільства і засобів масової інформації процедур розгляду та прийняття рішень по проектах бюджетів, у тому числі стосовно питань, які викликають розбіжності або всередині законодавчого (представницького) органу державної влади, або між законодавчим (представницьким) та виконавчим органами державної влади.

Як зазначається в літературі, винятком із принципу публічності та прозорості можуть стати секретні статті бюджету, які містять інформацію, що є державною таємницею. При цьому законодавством встановлюється, що секретні статті можуть затверджуватися лише в державному бюджеті.

У процесі розвитку бюджетної системи впливають на поверхню її аспекти, які раніш були другорядними, а зараз стали актуальними і потребують уваги. Тому крім обґрунтування та з'ясування суті існуючих принципів бюджетної системи провідні науковці займаються теоретичною розробкою нових, які їй властиві, але дотепер детально не досліджувалися. Так, С.А. Єрохін пропонує доповнити БК України такими принципами, як «обов'язковість підготовки всіма учасниками бюджетного процесу розрахунків з бюджетом у терміни, визначені законодавством, та встановлення жорстокого фінансового контролю за виконанням усіх бюджетних повноважень та реалістичності» [6, с. 78]. Ю.В. Пасічник продовжує думку, що «певна доцільність у формулюванні саме таких принципів, беручи до уваги українські реалії, і все-таки перший запропонований принцип у разі чіткого функціонування бюджетної системи може забезпечуватися такими принципами, як «збалансованість» та «відповідальність», а другий – принципами «обґрунтованості» та «повноти» БК України» [10, с. 129]. Ідеї, запропоновані кожним з цих науковців, мають сенс, але при детальному вивченні зрозуміло, що в принципах С.А. Єрохіна багато закладено індивідуальних ознак, які не дозволяють розчинити їх в інших принципах бюджетної системи. Хоч ці принципи не мають великої ваги в порівнянні з існуючими, вони безперечно потрібні саме в цей час.

Виходячи з вищевикладеного, ми вважаємо, що принципи обов'язковості підготовки всіма учасниками бюджетного процесу розрахунків з бюджетом у терміни, визначені законодавством, та встановлення жорстокого фінансового контролю за виконанням усіх бюджетних повноважень та реалістичності, мають право на самостійне існування як принципи бюджетної системи України, але не як постійні, а тимчасові, які можна викласти у перехідних положеннях БК України, або у відповідних підзаконних актах.

Ю.В. Пасічник, не погоджуючись з С.А. Єрохіним, пропонує власні принципи бюджетної системи: симетрію, гармонію, емерджентність. Принцип симетрії означає, що необхідно так організувати бюджетні процеси як всередині, так і зовні бюджетної системи, щоб не допускати значної розбалансованості між доходною і витратною частиною по відношенню як до державного бюджету, так і до місцевих бюджетів. Тобто частини повинні бути однаковими або симетричними. Відхилення сигналізує про неоптимальний режим функціонування бюджетної системи [10, с. 133]. Сам Ю.В. Пасічник відзначає належність цього принципу до багатьох інших наук, але якщо у кристалографії та фізиці атома він є фундаментальним, то в бюджетній системі має лише допоміжне значення.

Для з'ясування суті принципу вказаний вчений використав фразу «розбалансованість доходної і видатної частини бюджету», а недопущення цього є метою принципу «збалансованості». Тому бачиться недоречним існування двох принципів, сфери впливу яких перетинаються.

Другий принцип, за Ю.В. Пасічником, – гармонія, який органічно властивий суспільній системі. З позицій філософії це означає відповідність форми і змісту; політичної економії – базису і надбудови; економічної теорії – продуктивних сил і виробничих відносин; теорії систем – структури систем і умов середовища; соціальних фінансів – витрати бюджетних ресурсів повинні відповідати потребам якомога більшої частини електорату. По відношенню до бюджетної системи це означає, що їй відводиться роль координатора всіх елементів не лише фінансової, але і суспільної системи з метою їх взаємоузгодженого, або гармонійного, функціонування. Є очевидним, що розбалансованість, яка є наслідком неузгодженості між доходами і видатками бюджету, суттєво знижує ефективність функціонування всієї суспільної системи [10, с. 134].

На перший погляд, необхідність цього принципу для бюджетної системи безперечна, але головне його значення зводиться до узгодженості між доходами і видатками бюджету, а це знову дублювання одним принципом завдань іншого. Однак відкидати цей принцип не можна, бо якщо доопрацювати сферу його впливу і додати ще декілька індивідуальних ознак, він може зазвучати по-новому і зіграти важливу роль у функціонуванні бюджетної системи.

Принцип емерджентності передбачає еволюційність функціонування бюджетної системи з урахуванням тих обставин, що нові якості бюджетної системи формуються на базі старих, поступово набуваючи нових рис (ознак, характеристик) тощо. Ці нові риси формуються під впливом зовнішніх та внутрішніх чинників [10, с. 135]. Це один з головних принципів соціальних систем, хоч і не має такого великого прояву в бюджетній системі і не є загально визначеним, він діє незважаючи на наші бажання. Але там, де є творення, існує і руйнування. Тому принцип емерджентності нерозривно зв'язаний з принципом деструкційності (від англ. destruction – руйнування). Все нове зароджується на «руїнах» старого. Всім передовим ідеям потрібно перш за все пробитися через застарілі стереотипи, частково або повністю руйнуючи їх. Неможливість використовувати існуючі принципи, та їх примусове трансформування дає поштовх інновації [11, с. 101; 12, с. 266].

Враховуючи вище наведене, пропонується порядок з принципом емерджентності завжди вживати принцип деструкційності – знищення застарілих, непотрібних для бюджетної системи якостей, які більше не використовуються й поглинені новими, найдосконалішими якостями (ознаками, характеристиками). Цей принцип також можна віднести до підгрупи принципів розвитку, а його використання дозволить переглянути наявну класифікацію принципів бюджетної системи та виключити з неї такі, що були необґрунтовано залучені з інших наук або залишилися від адміністративно-командної системи управління і зараз втратили своє значення.

На нашу думку, до принципів бюджетної системи необхідно також віднести: принцип законності (принцип належної правової форми бюджетів) та принцип загального (сукупного) покриття витрат.

Принцип законності (принцип належної правової форми бюджетів). Значення та зміст даного принципу полягає в тому, що бюджет повинен бути затверджений лише в належній правовій формі – законом. Державний бюджет та бюджети державних позабюджетних фондів розробляються й затверджуються у формі законів України, місцеві бюджети розробляються і затверджуються у формі правових актів представницьких органів місцевого самоврядування.

Принцип загального (сукупного) покриття витрат полягає в тому, що всі витрати бюджету повинні покриватися загальною сумою доходів бюджету та надходжень із джерел фінансування його дефіциту. При цьому проведений аналіз дозволяє відзначити, що законодавцем спеціально встановлюється заборона спеціалізації джерел покриття видатків бюджету: доходи бюджету і надходження з джерел фінансування його дефіциту не можуть бути пов'язані з певними витратами, за винятком доходів цільових бюджетних фондів, коштів цільових іноземних кредитів, а також у разі централізації коштів з бюджетів другого рівня бюджетної системи України.

Вважаємо, що перелік принципів бюджетної системи не можна вважати вичерпним, тому що теоретичні аспекти цієї проблеми продовжують розвиватися, доповнюючи список новими пунктами, а щоб передбачити появу практичних конфліктів законодавства і запобігти цьому, необхідно постійно слідкувати за розвитком бюджетних систем іноземних держав. Сукупність перерахованих принципів є проекцією найбільш значущих аспектів акумуляції, використання й розподілу державних та місцевих бюджетів, надає бюджетній діяльності держави і органів місцевого самоврядування цілеспрямованості, наповнює її конкретно-визначеним змістом, оскільки окремий принцип є лише відносним предметом наукового пізнання. Водночас, в основі бюджетного права лежать вихідні начала, притаманні лише цій підгалузі фінансового права і зумовлені особливостями бюджету як провідної ланки фінансової системи, тобто його централізованим і загальним характером.

Не буде тасмницею, що при створенні багатьох законопроектів в Україні за основу беруться аналогічні законодавчі акти іноземних держав, і в цьому немає нічого поганого чи протизаконного. У цей спосіб держава вибирає найкращі, найприйнятні для неї заходи та методи управління, регулювання, контролю тощо, які вже пройшли випробування часом та практикою. Це дозволяє уникнути багатьох помилок у законотворчості, зберегти час науковцям і депутатам Верховної Ради і зразу видати закон, який не буде потребувати внесення змін і доповнень до нього вже протягом перших місяців. Також це заводить втратам державних коштів чи недоотриманню прибутків через прогалини у фінансовому законодавстві, якими б обов'язково скористалися бажані приховати свої капітали або прибутки від оподаткування. Але слід розуміти, що розробляючи нові фінансово-правові акти не можна механічно калькувати норми бюджетного права інших країн, оскільки необхідно враховувати особливості системи українського законодавства та тієї правової системи, до якої ми належимо [9, с. 197]. Тому слід критично аналізувати ті принципи та стандарти, на яких побудовано право економічно розвинутих країн світу, насамперед європейських, ба більше, не слід недооцінювати, враховуючи євроінтеграційні прагнення України, бюджетні принципи Європейського Союзу та бюджетні рекомендації, викладені в актах Ради Європи.

Висновки. Підсумовуючи слід наголосити на тому, що необхідність визначення принципів бюджетної системи пов'язана із встановленням її основних елементів, на яких будується фундамент майбутніх рушійних процесів. Бюджетний кодекс України визначив ці принципи: єдність, збалансованість, самостійність, повнота, обґрунтованість, ефективність та результативність, субсидіарність, цільове використання бюджетних коштів, справедливості, неупередженість, публічність та прозорість. Ці принципи мають цілеспрямоване призначення й мають відповідати тим реаліям бюджетної діяльності, які постали на сьогодні перед державою. До того ж кожен із принципів бюджетної системи за своєю структурою є неоднорідним, складається із сукупності різноманітних, але тісно взаємопов'язаних і взаємообумовлених юридичних імперативів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Боднарчук О. В., Габрелян А. Ю. Розвиток системи страхування банківських вкладів України. Економіка. Фінанси. Право, 2023. № 6. С. 50 – 55.
2. Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 р. № 2456-VI. *Відомості Верховної Ради України*, 2010. № 50-51. Ст. 572
3. Габрелян А. Ю. Особливості функціонування міжнародних стратегічних альянсів в ІТ-сфері. «Правові системи». Науково-практичний електронний журнал, 2018. № 1/2. С. 490 – 498.
4. Габрелян А. Ю. Переваги та недоліки створення міжнародних стратегічних альянсів. «Правові системи». Науково-практичний електронний журнал, 2018. № 3. С. 601 – 610.
5. Горбайчук Л. В., Габрелян А. Ю. Проблемні питання використання коштів, що надходять у порядку відшкодування втрат сільськогосподарського та лісогосподарського виробництва. «Правові системи». Науково-практичний електронний журнал, 2018. № 1/2. С. 301 – 312.
6. Ермошенко М. М., Єрохін С. А., Плужников І. О., Бабич Л. М., Соколовська А. М., Чередніченко Ю. В. Засади формування бюджетної політики держави: наук. монографія / за наук. ред. М. М. Ермошенка. К.: НАУ, 2003. 284 с.
7. Колесник М. І., Габрелян А. Ю. Аналіз доходів та витрат домогосподарств України. *Вісник Східноєвропейського університету економіки і менеджменту*, 2019. № 1(26). С. 59 – 70.
8. Лисяк Л. В., Дулік Т. О. Принципи бюджетної системи у контексті нового Бюджетного кодексу України. *Вісник економічної науки України*, 2011. № 1. С. 74 – 79.
9. Музика О. А. Правове регулювання неподаткових доходів місцевих бюджетів України: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Київ, 2005. 263 с.
10. Пасічник Ю. В. Бюджетний потенціал економічного зростання в Україні: монографія. Донецьк: ТОВ «Юго-Восток ЛТД», 2005. 642 с.
11. Чвалюк А. М. Проблематика принципів бюджетної системи України. *Розвиток господарсько-правового забезпечення сучасної економіки. Матеріали міжн. наук.-практ. конф. Ч.1.* Донецьк: ДЮІ ЛДУВС, 2006. С. 99 – 102.
12. Чвалюк А. М. Характеристика принципів бюджетної системи України. *Проблеми правознавства та правоохоронної діяльності: зб. наук. пр.* Донецьк.: ДЮІ, 2006. № 3. С. 257 – 268.
13. Юрій С. І., Бескид І. М. Бюджетна система України. К.: НІОС, 2000. 400 с.
14. Kreminskyi O., Omelchuk L., Habrelian A., Matsiuk A., Diakovskiy O. Legal regime of virtual currency in ukraine: current state, problems and prospects of regulation. *Revista Relações Internacionais do Mundo Atual*, 2023. Vol. 1. № 43. P. 21 – 24.
15. Melnyk O., Artemenko O., Yarosh A., Lytvyn O., Gabrielyan A. Administrative and legal culture of driving a vehicle as a factor in the social consciousness of a road user. *Revista Relações Internacionais do Mundo Atual*, 2021. № 3(32). URL: <http://dx.doi.org/10.21902/Revrima.v3i32.550> (дата звернення: 20.01.2023)